

หลักสูตรแกนกลางและหลักสูตรฐานสมรรถนะ Core Curriculum and Competency Based Curriculum

ชัยพงษ์ ชันวงศ์เดือน^{1*} วรณรดา บสนาน²
Chatsaphon Chanwongduen¹ Warinrada Banhan²

¹ คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์
Faculty of Education, Buriram Rajabhat University

² โรงเรียนบ้านหลักร้อย จังหวัดนครราชสีมา
Banlakroi School, Nakhonratchasima Province

*Corresponding author, e-mail: surapanyo@hotmail.com

(Received: 21 October 2021, Revised: 16 August 2022, Accepted: 18 August 2022)

บทคัดย่อ

การเรียนการสอนในปัจจุบันมุ่งพัฒนาให้ผู้เรียนเกิดสมรรถนะที่สามารถพัฒนาผ่านหลักสูตรโดยตรง ขณะเดียวกันหลักสูตรแกนกลางของไทยที่ใช้ในปัจจุบันจำเป็นต้องปรับปรุงให้เป็นหลักสูตรฐานสมรรถนะ ดังนั้น บทความวิชาการนี้ จึงใช้หัวข้อ “หลักสูตรแกนกลางหลักสูตรฐานสมรรถนะ” มีวัตถุประสงค์ เพื่อศึกษาวิเคราะห์ สังเคราะห์ และเสนอมุมมองในองค์ความรู้เกี่ยวกับสมรรถนะ หลักสูตร หลักสูตรแกนกลาง หลักสูตรฐานสมรรถนะ พร้อมทั้งเปรียบเทียบข้อมูลทั้ง 2 หลักสูตร เพื่อสร้างความเข้าใจที่ชัดเจนผ่านการค้นคว้าจากเอกสารทางวิชาการ แล้วเสนอด้วยการวิเคราะห์เนื้อหา ได้ข้อค้นพบว่า สมรรถนะเป็นความรู้ ความสามารถ ทักษะ เจตคติ และคุณลักษณะที่แฝงในตัวบุคคล สามารถพัฒนาผ่านการเรียนการสอน ขณะที่หลักสูตรเดิม ได้กำหนดสมรรถนะไว้ แต่เน้นที่เนื้อหาสาระ การเรียนการสอนมีกรอบชัดเจน มีการวัดและประเมินผล หลายระดับ ส่วนหลักสูตรฐานสมรรถนะ เป็นหลักสูตรที่ปรับปรุงจากหลักสูตรเดิม มีการกำหนดสมรรถนะไว้เป็นกรอบการปฏิบัติ ลดเนื้อหาสาระให้น้อยลง การเรียนการสอน และการวัดและประเมินผลที่เน้นสมรรถนะโดยตรง ทั้งนี้ ทั้งสองหลักสูตรมีส่วนเหมือนกันบ้าง แตกต่างกันเป็นส่วนใหญ่

คำสำคัญ: หลักสูตรแกนกลาง, หลักสูตรฐานสมรรถนะ, การพัฒนาหลักสูตรฐานสมรรถนะ

ABSTRACT

At present, the instruction aims to develop students' competency. The development of competency through curriculum, at the same time, the core competency-based curriculum is required for Thailand. So, this leads to this academic article titled "Core curriculum to competency-based curriculum." This academic article aims to analyze, synthesize, and present points of view for knowledge the concepts of competency, curriculum, core curriculum, and competency-based curriculum and compare the information from the two curriculums to create a clear understanding from academic papers through content analysis. It was found that the competency was knowledge, ability, skills, and attitudes in latent attributes of the person. It can be developed through instruction. At the same time, the core curriculum has competency definition but focus content, instruction with a clear framework, and there are several

levels of measurement and evaluation. The competency-based curriculum improved upon the core curriculum. There was a framework for practice, less content, instruction, measurement, and evaluation of competency. However, the two curriculums have some parts in common and are mostly different.

Keywords: Core curriculum, Competency-based curriculum, Competency-based curriculum development

บทนำ

ปัจจุบันประเทศไทยใช้หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 เป็นหลักสูตร ที่จัดเรียนการสอนให้กับผู้เรียนทุกคนในระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน เริ่มใช้กับโรงเรียนต้นแบบ และโรงเรียน ที่มีความพร้อมในปีการศึกษา 2552 และปีการศึกษา 2554 ใช้หลักสูตรกับทุกชั้นปี ส่วนโรงเรียนทั่วไป เริ่มใช้ในปีการศึกษา 2553 และปีการศึกษา 2555 ใช้หลักสูตรทุกชั้นเรียน (กระทรวงศึกษาธิการ, 2551) หลักสูตรแกนกลางมุ่งให้ผู้เรียนมีความรู้ ทักษะ เจตคติ และพัฒนาสังคม ให้ดีขึ้น โดยกำหนด วิชาแกนที่ผู้เรียนทุกคนต้องเรียนเหมือนกัน (ชัยวัฒน์ สุทธิรัตน์, 2559) ตามกรอบมาตรฐานการเรียนรู้และตัวชี้วัด สาระการเรียนรู้แกนกลาง โครงสร้างเวลาเรียนพื้นฐาน กิจกรรมพัฒนา ผู้เรียน เกณฑ์การจบ ในหลักสูตร (กระทรวงศึกษาธิการ, 2553) อย่างไรก็ตาม เมื่อหลักสูตรใช้ผ่านไป ช่วงเวลาหนึ่ง จำเป็นต้องปรับปรุงหลักสูตร (Taba, 1962; Saylor and Alexander, 1974) เพื่อให้เหมาะสมกับระบบโรงเรียน จุดหมายการเรียนการสอน หลักสูตร วิธีสอน การประเมินผลหรือ เปลี่ยนแปลง คือ ดัดแปลง ให้แตกต่างจากเดิม (Good, 1973; ชัยวัฒน์ สุทธิรัตน์, 2559)

การปรับปรุง หรือเปลี่ยนแปลงหลักสูตรในปัจจุบันมุ่งให้ผู้เรียนเกิดสมรรถนะ เพราะให้ผู้เรียน ได้ใช้ความรู้ ทักษะ เจตคติ และคุณลักษณะต่างๆ ที่อยู่ในตนเองเพื่อทำงาน หรือแก้ปัญหาต่างๆ ให้ สำเร็จ ผ่านการแสดงออกทางพฤติกรรม และวัดและประเมินผลได้ สมรรถนะถ้าได้รับการกระตุ้น หรือ เรียนรู้ ที่เหมาะสม และส่งเสริม จะส่งผลทำให้มีความสามารถที่สูงขึ้น ดังนั้น หลายประเทศจึงจัดการ เรียนการสอนเพื่อให้ผู้เรียนเกิดสมรรถนะ โดยผ่านระบบหลักสูตรฐานสมรรถนะ (Competency-Based Curriculum) ผู้เรียนได้เรียนรู้ตามความสนใจ ความถนัด และความสามารถของผู้เรียน แล้ว นำมาใช้งาน แก้ปัญหา และการดำรงชีวิต (กระทรวงศึกษาธิการ, 2562) ซึ่งประเทศไทยกำลัง ดำเนินการปรับปรุงอยู่ในปัจจุบัน เพื่อให้สอดคล้องกับการเรียนการสอนในปัจจุบันที่ต้องเน้นสมรรถนะ ของผู้เรียนเพิ่มมากขึ้น

ในปัจจุบัน กระทรวงศึกษาธิการกำลังดำเนินกำหนดแผนปฏิบัติการปรับปรุงหลักสูตรแกนกลาง การศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 เป็นหลักสูตรฐานสมรรถนะ โดยแบ่งแผนปฏิบัติการออกเป็น 2 ประการ 1) นำแผนหลักสูตรไปใช้ คือ ปีการศึกษา 2565 เริ่มใช้หลักสูตรระดับประถมศึกษาในโรงเรียน ที่มีความพร้อม ปีการศึกษา 2566 ใช้กับโรงเรียนที่มีความพร้อม และทุกโรงเรียนในระดับประถมศึกษา และ ปีการศึกษา 2567 ใช้หลักสูตรกับทุกโรงเรียน 2) ปรับปรุงสมรรถนะ โดยการพิจารณาคุณลักษณะที่ พึงประสงค์ของเด็กไทยในปัจจุบัน จากเดิม 5 ด้าน เป็น 6 ด้าน ได้แก่ การจัดการตนเองอย่างมีความสุข การคิดขั้นสูง และการเรียนรู้ การสื่อสารด้วยตนเอง การจัดการและการทำงานเป็นทีม การเป็นพลเมือง ที่เข้มแข็งและ การอยู่ร่วมกับธรรมชาติและวิทยาศาสตร์อย่างยั่งยืน เน้นคุณธรรม จริยธรรม รวมถึงได้ ปรับเวลาเรียนและปลดล็อกตัวชี้วัด ลดสาระการเรียนรู้ ทั้งนี้ กำลังอยู่ในขั้นนำร่องทดลองใช้หลักสูตร

สมรรถนะในพื้นที่นวัตกรรมการศึกษา (เดลินิวส์ออนไลน์, ม.ป.ป) อย่างไรก็ตาม หลักสูตรฐานสมรรถนะยังอยู่ในขั้นทดลองใช้ อนาคต อาจมีการปรับเปลี่ยนส่วนต่างๆ จนกว่าจะมีการประกาศใช้จริง

ด้วยเหตุผลสำคัญ จำเป็นของการพัฒนาสมรรถนะ ผนวกกับหลักสูตรแกนกลางที่ใช้ในปัจจุบัน จำเป็นต้องปรับปรุงสู่หลักสูตรฐานสมรรถนะ รวมถึงผู้เขียนเองมีบทบาทหน้าที่ในแวดวงการศึกษา จึงมีความประสงค์จะศึกษาวิเคราะห์ สังเคราะห์ และเสนอมุมมองเกี่ยวกับองค์ความรู้ด้านสมรรถนะ หลักสูตรแกนกลาง หลักสูตรฐานสมรรถนะ พร้อมทั้งเปรียบเทียบทั้ง 2 หลักสูตรให้เห็นความเหมือนและความแตกต่างกัน เพื่อสร้างความเข้าใจภาพรวมที่เกี่ยวข้องทั้งหมดให้ชัดเจนยิ่งขึ้น รวมถึงนำองค์ความรู้ ที่ได้ไปใช้ในการพัฒนาหลักสูตรฐานสมรรถนะให้มีประสิทธิภาพต่อไปในอนาคต

สมรรถนะ

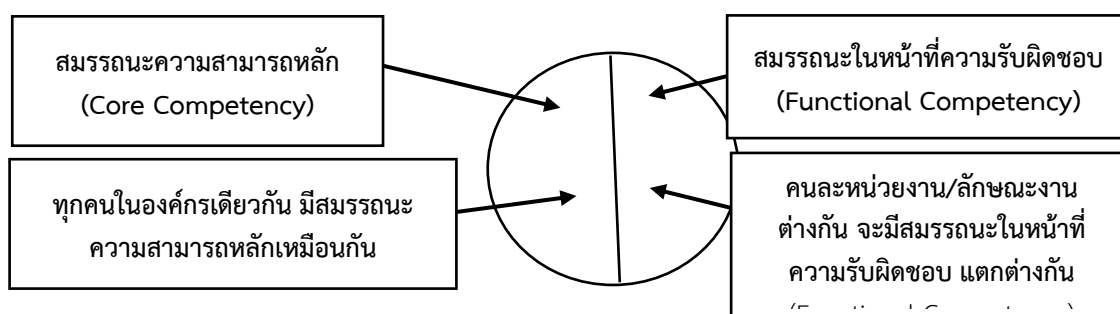
ความหมายของสมรรถนะ

สมรรถนะ (Competency) เป็นแนวคิดที่เกิดขึ้นเมื่อปี ค.ศ. 1970 หรือประมาณ 51 ปีที่ผ่านมาจากการนำเสนอบทความวิชาการของ David McClelland ซึ่งเป็นนักจิตวิทยา โดยเขาให้ความหมายสมรรถนะว่า เป็นบุคลิกที่ซ่อนอยู่ในตัวบุคคล สามารถผลักดันให้เกิดการสร้างผลงานที่ดีหรือตามเกณฑ์ที่กำหนดไว้ ในสมรรถนะของงานต่างๆ ที่ตนเองรับผิดชอบ (สุกัญญา รัตมิตธรรมโชติ, 2549; David McClelland, 1973) สมรรถนะ ถือว่าเป็นคุณลักษณะเชิงพฤติกรรมที่เป็นผลงานที่มาจากความรู้ ทักษะ ความสามารถและคุณลักษณะอื่นๆ ที่ทำให้บุคคลสามารถสร้างผลงานได้อย่างโดดเด่นกว่าเพื่อนร่วมงาน คนอื่นๆ (สำนักงานคณะกรรมการข้าราชการพลเรือน, 2547) ดังนั้น อาจกล่าวได้ว่า สมรรถนะมีความหมายครอบคลุมคุณลักษณะเชิงพฤติกรรมของแต่ละบุคคล ดังที่ อานนท์ ศักดิ์วรวิชญ์ (2547) ประจักษ์ ทรัพย์อุดม (2550) กระทรวงศึกษาธิการ (2562) มีประเด็นส่วนที่เหมือนกันคือ สมรรถนะครอบคลุมความรู้ (Knowledge) ทักษะ (Skill) ความสามารถ และคุณลักษณะส่วนบุคคล (Personal Characteristic of Attributes) ได้แก่ ค่านิยม จริยธรรม บุคลิกภาพ คุณลักษณะทางกายภาพและอื่นๆ ที่ส่งผลต่อการแสดงพฤติกรรมที่จำเป็น และทำให้บุคคลนั้นปฏิบัติงานที่ตนเองรับผิดชอบได้ดีกว่าบุคคลอื่นๆ สมรรถนะเกิดจากพรสวรรค์ ประสบการณ์การทำงาน การฝึกอบรม และพัฒนาตนเอง ทั้งนี้ สมรรถนะแสดงออกทางพฤติกรรมการปฏิบัติ และสามารถวัดและประเมินผลได้ สมรรถนะจึงเป็นผลรวม ของความรู้ ทักษะ เจตคติ คุณลักษณะ และความสามารถอื่นๆ ที่ช่วยให้บุคคลหรือกลุ่มบุคคลประสบความสำเร็จในการทำงาน อย่างไรก็ตาม บุคคลนั้นต้องมีความสามารถในการประยุกต์ใช้ความรู้ ทักษะและคุณลักษณะต่างๆ ที่มีอยู่ในตนเอง จึงปฏิบัติงานได้อย่างมีประสิทธิภาพและประสบความสำเร็จ(กระทรวงศึกษาธิการ, 2562)

สรุปได้ว่า สมรรถนะเป็นบุคลิกที่ซ่อนอยู่ในแต่ละบุคคล สามารถผลักดันให้นำมาใช้ประโยชน์ในการปฏิบัติงานให้ประสบผลสำเร็จได้ โดยการใช้ความรู้ ทักษะ ความสามารถ เจตคติ จริยธรรม บุคลิกภาพ คุณลักษณะต่างๆ ของบุคคลนั้นๆ และต้องสามารถประยุกต์ใช้สมรรถนะในการทำงานด้วย ทั้งนี้ ผู้เขียน มีความคิดเห็นต่อความหมายของสมรรถนะว่า เป็นคุณลักษณะประจำตัวภายในของแต่ละบุคคล ประกอบด้วย ความรู้ ความสามารถ ทักษะ เจตคติ บุคลิกต่างๆ ที่สามารถสังเกตได้และไม่ได้สามารถนำไปประยุกต์ใช้ในการทำงานของตนเอง หรือการเรียนรู้ให้ประสบผลสำเร็จได้อย่างมีประสิทธิภาพ

ประเภทของสมรรถนะ

ประเภทของสมรรถนะ มีนักวิชาการหลายท่านได้กำหนดไว้เหมือนกันและแตกต่างกัน เช่น อารังค์ดี คองคาสัวส์ตี (2550) กำหนดสมรรถนะไว้ 2 ประเภท 1) สมรรถนะหลัก (Core Competency) หมายถึง คุณลักษณะ สมรรถนะ ความสามารถ คุณสมบัติที่ทุกคนมีในองค์กรจะต้องมี เป็นคุณลักษณะของบุคคลที่สำคัญอย่างยิ่งที่จะช่วยให้พนักงานสามารถปฏิบัติงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ 2) สมรรถนะในหน้าที่ความรับผิดชอบ (Functional Competency) เป็นคุณลักษณะ สมรรถนะ ความสามารถ คุณสมบัติของคนทำงานในตำแหน่งต่างๆ จะต้องมีความสามารถทำงานในตำแหน่งงานนั้นๆ ได้อย่างประสบความสำเร็จ ทั้งนี้ ถ้าตำแหน่งงานต่างกัน หรือทำงานต่างหน่วยงาน สมรรถนะประเภทนี้ จะมีความแตกต่างกัน เพราะลักษณะงานที่ทำนั้นมีแตกต่างกัน ประเภทของสมรรถนะ ดังภาพที่ 1 ดังนี้

ภาพที่ 1 ประเภทของสมรรถนะ
ที่มา : อารังค์ดี คองคาสัวส์ตี (2550)

ส่วนประเภทของสมรรถนะที่เสนอโดย เทียน ทองแก้ว (2550) แบ่งเป็น 5 ประเภท ดังนี้ 1) สมรรถนะส่วนบุคคล (Personal Competencies) คือ สมรรถนะแต่ละคนที่เป็นความสามารถเฉพาะตัว คนอื่นไม่สามารถลอกเลียนแบบได้ เช่น การต่อสู้ป้องกันตัว ความสามารถทางดนตรี นักกายภาพและนักกีฬา เป็นต้น สิ่งเหล่านี้ไม่สามารถลอกเลียนแบบได้หรือพยายามสูง 2) สมรรถนะเฉพาะงาน (Job Competencies) เป็นสมรรถนะของบุคคลกับการทำงานในตำแหน่ง หรือบทบาทเฉพาะ เช่น นักสำรวจต้องมีความสามารถในการวิเคราะห์ตัวเลข การคำนวณ บัญชี เป็นต้น 3) สมรรถนะองค์การ (Organization Competencies) เป็นความสามารถเฉพาะองค์การนั้นๆ 4) สมรรถนะหลัก (Core Competencies) เป็นความสามารถที่บุคคลต้องมี หรือต้องทำให้บรรลุ 5) สมรรถนะในงาน (Functional Competencies) เป็นความสามารถของบุคคลตามหน้าที่รับผิดชอบตามหน้าที่

สรุปได้ว่า ประเภทของสมรรถนะข้างต้น เป็นสมรรถนะแบบทั่วไป ได้แก่ สมรรถนะหลัก สมรรถนะเฉพาะงาน สมรรถนะในงาน สมรรถนะบุคคล สมรรถนะองค์การ ส่วนผู้เรียนต้องมีสมรรถนะ การสื่อสาร การคิด การแก้ปัญหา การใช้ทักษะชีวิต และการใช้เทคโนโลยี ทั้งนี้ ผู้เขียนมีความเห็นว่าทุกคนจำเป็นต้องมี 3 สมรรถนะ ได้แก่ 1) สมรรถนะประจำบุคคล คือ การแสวงหาความรู้ การคิดขั้นสูง การสื่อสาร การแก้ปัญหาชีวิต ทักษะการใช้ชีวิต การใช้เทคโนโลยี การปรับตัว คุณธรรม จริยธรรม 2) สมรรถนะ การประยุกต์ใช้ความรู้ คือ ความสามารถในการนำสมรรถนะที่ได้ฝึกฝน พัฒนา หรือประจำแต่ละบุคคลสามารถนำไปปรับใช้ในการทำงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ 3) สมรรถนะประจำงาน คือ ความรู้ ความสามารถ ทักษะในการทำงานตามบทบาทหน้าที่ของตนเองที่มอบหมาย

การพัฒนาสมรรถนะ

การพัฒนาสมรรถนะสามารถทำได้หลายวิธี ดังที่ อาภรณ์ ภูววิทยาพันธ์ (2551) สมาน อัสวภูมิ (2549) เสนอวิธีการพัฒนาสมรรถนะในภาพรวมทั่วไป ได้แก่ การฝึกอบรมในขณะที่ทำงาน (On the Job Training) การสอนงาน (Coaching) การให้คำปรึกษาแนะนำ (Consulting) การหมุนเวียนงาน (Job Rotation) การทำกิจกรรม (Activity) การเรียนรู้ด้วยตนเอง (Self-Learning) การดูงานนอกสถานที่ (Visiting) การเข้าร่วมการประชุมสัมมนา (Meeting and Seminar) การศึกษาต่อ (Continuous Studying) การฝึกงานและการทำงานร่วมกับผู้เชี่ยวชาญ (Counterpart) การเพิ่มคุณค่าในงาน (Job Enrichment) การเพิ่มปริมาณงาน (Job Enlargement) การเฝ้าติดตาม/สังเกตพฤติกรรม (Job Shadowing) และ การเป็นพี่เลี้ยง (Mentoring) การเข้าร่วมการประชุมเชิงปฏิบัติการ การศึกษา เอกสารและสื่อที่เกี่ยวข้อง การเรียนรู้ผ่านการวิจัย และการปฏิบัติตัวเป็นแบบอย่าง จากที่ได้ศึกษามา ทำให้พบว่า จำเป็นจะพัฒนาสมรรถนะด้านประจำบุคคล ด้านการประยุกต์ใช้ความรู้ และด้านสมรรถนะประจำสายงานของผู้เรียน ทั้งนี้ การพัฒนาที่เหมาะสมกับผู้เรียน สามารถดำเนินการผ่านการเรียนการสอนโดยตรง

ส่วนหลักการพัฒนาสมรรถนะ ดังนี้ 1) สมรรถนะหลักทุกด้านสามารถพัฒนาผู้เรียนได้โดยการพัฒนาผ่านกิจกรรมในชีวิตประจำวัน หรือกิจกรรมประจำวันในโรงเรียน กิจกรรมพัฒนาผู้เรียน และกิจกรรม ในชั้นเรียน 2) สมรรถนะหลักทุกด้านสามารถพัฒนาผ่านเนื้อหาสาระต่างๆ ในกลุ่มสาระ แต่อาจจะได้ไม่เท่ากัน รวมถึงพัฒนาผ่านเรื่องราว เหตุการณ์และประเด็นในปัจจุบัน บริบท ประสบการณ์ และกิจกรรม การออกแบบกิจกรรมเพื่อพัฒนาผู้เรียนอาจจะผสมผสานและบูรณาการหลายสมรรถนะ ทั้งสมรรถนะหลักและสมรรถนะย่อย 4) การออกแบบกิจกรรมเพื่อพัฒนาผู้เรียนให้เกิดสมรรถนะใด ๆ นั้น ผู้สอนต้องวิเคราะห์สิ่งต่างๆ ได้แก่ ความรู้ที่จำเป็นต่อการเกิดสมรรถนะที่ต้องการ โดยเลือกมาจากเนื้อหาสาระ มโนทัศน์ ในศาสตร์นั้นๆ ทักษะ ที่จำเป็นต่อการเกิดสมรรถนะที่ต้องการ เจตคติ คุณลักษณะนิสัย แรงจูงใจ ฯลฯ ที่จำเป็นต่อการเกิดสมรรถนะ และสถานการณ์ต่างๆ ที่จะนำสมรรถนะที่ต้องการไปใช้ จากนั้นนำสมรรถนะมาแตกเป็นสมรรถนะย่อยระดับการเรียนรู้ เพื่อออกแบบผลการเรียนรู้และประสบการณ์การเรียนรู้ เพื่อให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ เกิดความรู้ ทักษะ เจตคติ/คุณลักษณะ และนำไปใช้ในสถานการณ์ต่างๆ (กระทรวงศึกษาธิการ, 2562)

สรุปได้ว่า การพัฒนาสมรรถนะข้างต้นนั้น เป็นการพัฒนาสมรรถนะให้กับคนทำงานทั่วไปและผู้เรียน โดยทั่วไปจะเป็นการพัฒนาสมรรถนะเพื่อให้ทำงานนั้นๆ ได้อย่างมีประสิทธิภาพ เช่น การอบรม สัมมนา การฝึกงาน ให้คำแนะนำ การเรียนรู้ผ่านพี่เลี้ยง การทำกิจกรรม การให้คำปรึกษา เป็นต้น ส่วนการพัฒนาสมรรถนะผู้เรียน โดยที่ผู้สอนดำเนินการผ่านกิจกรรมประจำวัน และกิจกรรมในชั้นเรียน ทั้งนี้ ผู้เขียนมีเห็นว่า การพัฒนาสมรรถนะสามารถทำได้โดยผ่านกิจกรรมประจำวัน การเรียนการสอน (เช่น การอบรม การทำกิจกรรม เป็นต้น) การทำกิจกรรมเฉพาะสมรรถนะนั้นๆ การเรียนรู้จากพี่เลี้ยงหรือ ผู้สอน การเรียนรู้จากเพื่อนร่วมงาน การฝึกอบรมเชิงปฏิบัติการ และการให้คำปรึกษา

หลักสูตรแกนกลางและหลักสูตรฐานสมรรถนะ

ประเด็นหลักสูตรแกนกลาง และหลักสูตรฐานสมรรถนะที่เสนอในหัวข้อนี้ จำเป็นอย่างยิ่งที่ต้องทำความเข้าใจเกี่ยวกับหลักสูตร ทั้งเรื่องความหมายของหลักสูตร และองค์ประกอบของหลักสูตรในระดับเบื้องต้น รวมถึงผู้เขียนจะนำส่วนขององค์ประกอบไปใช้เป็นกรอบเสนอในหัวข้อต่อไป

หลักสูตร หมายถึง ศาสตร์ทางการเรียนรู้อัน เพื่อนำไปใช้กำหนดวิถีทางหรือทิศทางการจัดประสบการณ์เรียนรู้ให้กับผู้เรียนได้เรียนรู้ (สุเทพ อ่วมเจริญ, 2555) โดยเป็นมวลประสบการณ์ ทาง การเรียนการสอนทั้งหมด ดังที่ วิชัย วงษ์ใหญ่ (2554) ชัยวัฒน์ สุทธิรัตน์ (2559) กล่าวว่า หลักสูตร เป็นมวลประสบการณ์ทั้งหลายที่เป็นแนวทางการเรียนการสอนที่จัดให้กับผู้เรียนหรือแนวทางสำหรับโรงเรียนที่จัดให้กับผู้เรียน สามารถดำเนินการได้ทั้งภายในและภายนอกสถานศึกษา ทั้งแบบทางตรงและทางอ้อม เพื่อพัฒนาให้ผู้เรียนมีคุณลักษณะตามที่คาดหวังไว้ ทั้งนี้ ประสบการณ์ หรือวิชา หรือแผนงาน หรือโครงการทั้งหมด เป็นสิ่งที่ได้จะต้องเรียนรู้ทั้งหมดตามที่โรงเรียนได้วางแผนเอาไว้ (Tyler, 1949; Oliva, 1992) ทั้งหมดจะอยู่ภายใต้การดำเนินการของโรงเรียน มีแผนดำเนินการต่างๆ ที่เขียนไว้อย่างเป็นลายลักษณ์อักษร มีขอบข่ายกว้าง หลากหลาย เป็นแนวทางการจัดประสบการณ์ให้ผู้เรียนได้อย่างครอบคลุม นอกจากนั้น หลักสูตรยังหมายถึง หน่วยการเรียนรู้ รายวิชา รายวิชาย่อย แผนงาน หรือโครงการ (Oliva, 1992) ทั้งนี้ หลักสูตรทุกหลักสูตรจะมีองค์ประกอบที่ชัดเจน เพื่อให้รู้ว่าส่วนไหนจะเสนอข้อมูลเกี่ยวกับอะไรในหลักสูตรนั้น

หลักสูตรที่พัฒนาขึ้นแล้วจะมีประสิทธิภาพต้องมีองค์ประกอบครบถ้วนสมบูรณ์ตามที่นักการศึกษาเสนอไว้ ทั้งนี้ องค์ประกอบของหลักสูตรมีผู้เสนอไว้เหมือนและแตกต่างกัน ตามมุมมองของตนเองหรือประสบการณ์ของนักการศึกษา โดยหลักมีองค์ประกอบของหลักสูตรจะมี 4 ประการ ได้แก่ 1) จุดมุ่งหมาย ของหลักสูตร (Educational Purpose) เป็นส่วนที่โรงเรียนต้องการให้ผู้เรียนบรรลุผล 2) ประสบการณ์ทางการศึกษา (Educational Experience) เป็นส่วนที่โรงเรียนจะจัดประสบการณ์อย่างไร เพื่อให้ผู้เรียนบรรลุผลตามจุดมุ่งหมายที่กำหนด 3) วิธีการจัดประสบการณ์ (Organizational Educational Experience) เป็นส่วนที่โรงเรียนจัดประสบการณ์ให้มีประสิทธิภาพได้อย่างไร และ 4) วิธีการประเมิน (Determination of what to Evaluate) เป็นการตรวจสอบผู้เรียนตามจุดมุ่งหมายที่กำหนดไว้ (Tyler, 1971) ทั้งนี้ องค์ประกอบของหลักสูตรทั้ง 4 ประการนี้ ถือว่าครอบคลุมส่วนต่างๆ ของหลักสูตร

แต่อย่างไรก็ตาม ยังมีนักการศึกษาหลายท่านได้เสนอองค์ประกอบที่แตกต่างกันตามมุมมองของตนเอง เช่น อารัง บัวศรี (2542) เสนอไว้มากถึง 9 องค์ประกอบ ดังนี้ 1) เป้าหมายและนโยบายทางการศึกษา เป็นส่วนที่รัฐต้องการตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติในเรื่องเกี่ยวกับการศึกษา 2) จุดหมายของหลักสูตร เป็นผลรวมที่ต้องการให้เกิดขึ้นแก่ผู้เรียนหลังจากเรียนจบหลักสูตรแล้ว 3) รูปแบบและโครงสร้างหลักสูตร เป็นลักษณะและแผนผังที่แจกแจงวิชา หรือกลุ่มวิชาหรือกลุ่มประสบการณ์ 4) จุดประสงค์ของวิชา เป็นผลที่ต้องการให้เกิดผู้เรียนหลังจากที่เรียนแล้ว 5) เนื้อหา เป็นความรู้ ทักษะ และความสามารถที่ต้องการให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ 6) จุดประสงค์ของการเรียนรู้ เป็นสิ่งที่ต้องการให้ผู้เรียน มีทักษะ และความสามารถหลังจากที่ได้เรียนรู้เนื้อหาที่กำหนดไว้ 7) ยุทธศาสตร์การเรียนการสอน เป็นวิธีการจัดการเรียนการสอน เพื่อให้บรรลุผลตามจุดประสงค์ของการเรียนรู้ 8) การประเมินผล เป็นการประเมินผลการเรียนรู้ เพื่อใช้ปรับปรุงการเรียนการสอนและหลักสูตรและ 9) วัสดุหลักสูตรและสื่อการเรียนการสอน เป็นเอกสารสิ่งพิมพ์ต่างๆ และวัสดุอุปกรณ์ต่างๆ เทคโนโลยี

การศึกษาและอื่นๆ ที่ช่วยส่งเสริมคุณภาพและประสิทธิภาพการเรียนการสอนให้กับผู้สอนและผู้เรียน นอกจากนั้นมี สุมิตร คุณานุกร (2550) และ Taba (1962) กำหนดไว้ 4 ประการเหมือนกัน แต่แตกต่างกันที่เป็นคำนาม หรือคำกริยา ได้แก่ ความมุ่งหมาย หรือการกำหนดจุดมุ่งหมาย เนื้อหาหรือการเลือกเนื้อหา การนำหลักสูตรไปใช้ หรือการจัดประสบการณ์การเรียนรู้ และการประเมินผล

สรุปได้ว่า หลักสูตร หมายถึง วิชา หรือโครงการ หรือหน่วยการเรียนรู้ หรือแผนงานหรือ มวลประสบการณ์ทางการเรียนการสอนทั้งหมดที่โรงเรียนจัดเตรียมไว้อย่างเป็นระบบ เพื่อเป็นแนวทางสำหรับผู้สอน เพื่อพัฒนาผู้เรียนให้บรรลุผลตามเป้าหมายที่กำหนดไว้ โดยทั่วไปแล้ว หลักสูตรประกอบด้วย 4 ส่วน ได้แก่ จุดหมายของหลักสูตร ประสบการณ์การเรียนรู้ วิธีการจัดประสบการณ์ และการประเมินผล ส่วนผู้เขียนมีความเห็นว่า หลักสูตร หมายถึง แนวทางการปฏิบัติที่กำหนดไว้อย่างเป็นลายลักษณ์อักษรของหน่วยงานระดับนโยบาย เพื่อเป็นกรอบปฏิบัติสำหรับผู้ที่เกี่ยวข้องกับการเรียนการสอนทุกระดับ โดยเฉพาะสถานศึกษาต้องนำมากำหนดมวลประสบการณ์ทั้งหมดอย่างเป็นระบบระเบียบเชื่อมโยงกัน เพื่อเป็นแนวทางสำหรับผู้สอนในการจัดการเรียนการสอนให้ผู้เรียนมีความรู้ ทักษะ เจตคติ และสมรรถนะตามเป้าหมายหลักสูตร ส่วนองค์ประกอบของหลักสูตรที่ผู้เขียนจะนำไปใช้เป็นกรอบนำเสนอในหัวข้อถัดไป ได้แก่ จุดหมาย สมรรถนะ เนื้อหาสาระ การจัดการเรียนการสอน และการวัดและประเมินผล

หลักสูตรแกนกลาง

หลักสูตรแกนกลาง เป็นหลักสูตรที่มีจุดหมายเพื่อพัฒนาผู้เรียนให้มีความรู้ ทักษะและเจตคติ ในการพัฒนาสังคมให้ดีขึ้น หลักสูตรกำหนดให้มีวิชาแกนที่ทุกคนต้องเรียนเหมือนกัน โดยมีลักษณะ คือ ข้อหนึ่ง มีสัดส่วนรายวิชาตามความต้องการของผู้เรียนครบทุกคน ข้อสอง มีวิชาร่วมที่ทุกคนต้องเรียน เช่น วิชาภาษา วิชาสังคม วิชาเลข เป็นต้น ข้อสาม เนื้อหาวิชาแกนเป็นลักษณะการแก้ปัญหา ข้อสี่ จัดเวลาเรียนสำหรับแกนกลางประมาณ 2-3 คาบ โดยให้ผู้สอนคนอื่นๆ มาช่วยจัดกิจกรรม ข้อห้า กระตุ้นให้ผู้สอนวางแผนร่วมกับผู้เรียน และข้อหก มีการแนะแนวผู้เรียน (สังัด อุทรานันท์, 2530) ส่วนหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน เป็นหลักสูตรที่สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กำหนดขึ้นเพื่อใช้พัฒนาผู้เรียนในระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน โดยหลักสูตรมีองค์ประกอบ ได้แก่ มาตรฐานการเรียนรู้และตัวชี้วัด สาระการเรียนรู้แกนกลาง โครงสร้างเวลาเรียนพื้นฐาน กิจกรรมพัฒนาผู้เรียน และเกณฑ์กลางการจบหลักสูตร ทั้งนี้ หลักสูตรแกนกลางเป็นกรอบทิศทางพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นและหลักสูตรสถานศึกษา เพื่อพัฒนาเยาวชนไทยทุกคนเป็นพลเมืองดีของชาติ และดำเนินชีวิตอยู่ได้อย่างมีความสุข ก้าวทันต่อการเปลี่ยนแปลง ทางเศรษฐกิจ สังคม และวิทยาการในโลกยุคปัจจุบัน (กระทรวงศึกษาธิการ, 2553)

ข้อมูลที่สำคัญในหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 ผู้เขียนได้สรุป ข้อมูลส่วนสำคัญในหลักสูตรมานำเสนอ ดังนี้ (กระทรวงศึกษาธิการ, 2553; กระทรวงศึกษาธิการ, 2557)

1. หลักสูตรแกนกลางกำหนดจุดหมายเกี่ยวกับคุณธรรม จริยธรรม ค่านิยมที่พึงประสงค์ ค่าของ ตนเอง มีวินัยและปฏิบัติตนตามหลักธรรม เศรษฐกิจพอเพียง ความรู้อันเป็นสากลและการสื่อสาร การ คิด การแก้ปัญหา การใช้เทคโนโลยี และทักษะชีวิต มีสุขภาพกายและจิตที่ดี มีสุขอนามัยและการออกกำลังกาย รักชาติ ความเป็นพลเมืองไทยและโลก ยึดมั่นในวิถีชีวิต และการปกครองตามระบอบ

ประชาธิปไตย อันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข การอนุรักษ์วัฒนธรรม ภูมิปัญญาไทย พัฒนาสิ่งแวดล้อม มีจิตสาธารณะ และสร้างสิ่งที่ดีงามในสังคม และการอยู่ร่วมกันในสังคมอย่างมีความสุข

2. หลักสูตรกำหนดสมรรถนะไว้ 5 ประการ ได้แก่ ความสามารถในการสื่อสาร ความสามารถในการคิด ความสามารถในการแก้ปัญหา ความสามารถในการใช้ทักษะชีวิต และความสามารถในการใช้เทคโนโลยี

3. หลักสูตรแกนกลางกำหนดให้ผู้เรียนทุกคนเรียนเหมือนกัน 8 กลุ่มสาระการเรียนรู้ ได้แก่ ภาษาไทย คณิตศาสตร์ วิทยาศาสตร์ สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม สุขศึกษาและพลศึกษา ศิลปะ การงานอาชีพและเทคโนโลยี และภาษาต่างประเทศ

4. การจัดการเรียนการสอน คือ การเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ กระบวนการเรียนรู้ที่หลากหลาย ใช้เครื่องมือการเรียนรู้เป้าหมาย การเรียนรู้แบบบูรณาการ การสร้างองค์ความรู้ กระบวนการคิด กระบวนการทางสังคม การเผชิญสถานการณ์ การแก้ปัญหา ประสบการณ์จริง การปฏิบัติ การลงมือทำ การจัดการ การวิจัย การเรียนรู้ด้วยตนเอง และการพัฒนาคุณลักษณะนิสัย ส่วนการออกแบบการเรียนการสอน คือ ผู้สอนต้องศึกษาหลักสูตรให้เข้าใจถึงมาตรฐานการเรียนรู้ ตัวชี้วัด สมรรถนะสำคัญ คุณลักษณะ แล้วออกแบบ การเรียนการสอน โดยใช้วิธีสอน เทคนิคการสอน สื่อ/แหล่งเรียนรู้ การวัดและประเมินผล

5. การวัดและประเมินผลการเรียนรู้ แบ่งออกเป็น 4 ระดับ ได้แก่ 1) ระดับชั้นเรียน ผู้สอน เป็นผู้ดำเนินการประเมินผู้เรียน โดยใช้วิธีที่หลากหลาย เช่น การซักถาม การสังเกต การตรวจการบ้าน การประเมินโครงงาน เป็นต้น สามารถประเมินได้ทั้งผู้สอน ผู้เรียนประเมินตนเอง เพื่อนและผู้ปกครอง 2) ระดับสถานศึกษา คือ การตรวจสอบผลการเรียนของผู้เรียนเป็นรายปี/รายภาค โดยการอ่านคิด วิเคราะห์และเขียน คุณลักษณะอันพึงประสงค์ กิจกรรมพัฒนาผู้เรียน การจัดการเรียนการสอนของสถานศึกษา ว่าผู้เรียนบรรลุเป้าหมายหรือไม่ ความต้องการพัฒนาของผู้เรียน การนำผลการเรียนไปใช้เปรียบเทียบกับเกณฑ์ระดับชาติ เขตพื้นที่การศึกษา รวมถึงนำมาใช้ปรับปรุงนโยบาย หลักสูตร โครงการ วิธีการจัดการเรียน การสอน การจัดทำแผนพัฒนาคุณภาพ การประกัน การรายงานผลต่อคณะกรรมการ และผู้ที่เกี่ยวข้อง 3) ระดับเขตพื้นที่การศึกษา คือ การประเมินตามมาตรฐานการเรียนรู้ที่กำหนดในหลักสูตร เพื่อใช้ข้อมูลพัฒนาเขตพื้นที่การศึกษา โดยใช้เครื่องมือที่เป็นมาตรฐานที่จัดทำและดำเนินการในระดับเขต หรือร่วมกับหน่วยงานต้นสังกัด หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง 4) ระดับชาติ คือ การจัดให้ผู้เรียนทุกคนในระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 และ 6 ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 และ 6 เข้ารับการประเมิน เพื่อนำข้อมูลไปใช้เทียบเคียงคุณภาพการศึกษา ใช้วางแผน เพื่อยกระดับการศึกษา และการตัดสินใจในระดับนโยบาย

สรุปได้ว่า ปัจจุบันประเทศไทยใช้หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 ที่กำหนดให้ผู้เรียนระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานเรียนเหมือนกันทั่วประเทศ มีจำนวน 8 กลุ่มสาระการเรียนรู้ โดยมีจุดหมายเพื่อให้เกิดคุณธรรม จริยธรรม คุณลักษณะที่ดี มีวินัย การสื่อสาร การคิด การแก้ปัญหา ทักษะชีวิต รักความเป็นไทย และมีจิตสาธารณะ พร้อมทั้งเกิดสมรรถนะด้านการสื่อสาร การคิด การแก้ปัญหา ทักษะชีวิต และการใช้เทคโนโลยี ส่วนการจัดการเรียนการสอนจะเริ่มที่ผู้สอนศึกษาหลักสูตรให้เข้าใจชัดเจน แล้วนำมาออกแบบให้ครอบคลุม เน้นผู้เรียน ใช้กระบวนการที่หลากหลาย พร้อมทั้งมีการวัดและประเมินผลการเรียนรู้ ทั้งในระดับชั้นเรียน ระดับสถานศึกษา ระดับเขตพื้นที่การศึกษา และระดับประเทศ จากข้อมูลที่เสนอข้างต้น ผู้เขียนมีความเห็นว่า หลักสูตรแกนกลางได้ใช้มาเป็นเวลานาน

มีข้อจำกัดที่มีเนื้อหาสาระให้เรียนจำนวนมาก เรียนเหมือนกันทั่วประเทศ ควรปรับปรุงหลักสูตรใหม่ให้มีความยืดหยุ่น เน้นทักษะ เน้นการคิดขั้นสูง เน้นสมรรถนะ เชื่อมโยงชีวิตจริง และนำความรู้ไปปรับใช้ในการดำเนินชีวิตให้มากยิ่งขึ้น

หลักสูตรสมรรถนะ

หลักสูตรสมรรถนะมีประเด็นที่สำคัญและรายละเอียด ดังนี้ (กระทรวงศึกษาธิการ, 2562; กลุ่มนิเทศติดตามและประเมินผลการจัดการศึกษา สพป.นครปฐม เขต 2, 2564)

หลักสูตรฐานสมรรถนะ (Competency-Based Competence) เป็นหลักสูตรมุ่งให้ผู้เรียนลงมือกระทำ มากกว่าหลักการ หลักสูตรเน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง และปรับเปลี่ยนตามความต้องการของผู้เรียน ผู้สอน และสังคม ผู้เรียนสามารถประยุกต์ใช้ความรู้ ทักษะ ค่านิยม และเจตคติ เพื่อใช้แก้ปัญหาสถานการณ์ ที่ผู้เรียนเผชิญในชีวิตประจำวัน ตามแนวโน้มกระแสโลกในศตวรรษที่ 21 ทั้งนี้ ลักษณะสำคัญของหลักสูตร ฐานสมรรถนะมีความแตกต่างจากหลักสูตรแกนกลางที่มีเป้าหมายมุ่งไปที่สมรรถนะของผู้เรียน คือ ผู้เรียนจะต้องทำอะไรได้ เน้นทักษะ ขณะที่หลักสูตรแกนกลางมีมาตรฐานและตัวชี้วัดจำนวนมากเน้นเนื้อหาสาระ (Content) ดังนั้น หลักสูตรฐานสมรรถนะ จึงยึดความสามารถที่ผู้เรียนพึงปฏิบัติได้เป็นหลัก เพื่อประกันว่า เมื่อจบการศึกษาระดับหนึ่งๆ จะมีทักษะและความสามารถด้านต่างๆ ตามที่ต้องการ ทั้งนี้ หลักสูตรฐานสมรรถนะกำลังอยู่ทดลองใช้ สามารถนำองค์ประกอบส่วนที่สำคัญมาสรุป มีดังนี้

1. หลักสูตรฐานสมรรถนะมีจุดหมาย 4 ประการ ได้แก่ 1) สุขภาพดีทั้งร่างกายและจิตใจ 2) ฉลาดรู้ เท่าทันสื่อและการเปลี่ยนแปลงของโลก 3) มีคุณธรรมและจริยธรรมและ 4) สามารถทำงานร่วมกับผู้อื่นและ มีความฉลาดทางด้านอารมณ์

2. ขอบข่ายการเรียนรู้ในหลักสูตรฐานสมรรถนะ ประกอบด้วย 5 ด้าน ได้แก่ ขอบข่ายการเรียนรู้ด้านสุขภาวะกายและจิต ด้านภาษา ศิลปะและวัฒนธรรม ด้านโลกของงานและการประกอบอาชีพ ด้านคณิตศาสตร์ วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี และด้านสังคมและความเป็นมนุษย์

3. หลักสูตรได้กำหนดสมรรถนะเพื่อให้เกิดกับผู้เรียน แบ่งออกเป็น 2 ประการ ดังนี้

ประการที่ 1 สมรรถนะหลัก (Core Competency) มีลักษณะเป็นสมรรถนะข้ามวิชา หรือ ค่อมวิชา คือ เป็นสมรรถนะที่สามารถพัฒนาให้เกิดขึ้นแก่ผู้เรียนได้ในสาระการเรียนรู้ต่างๆ ที่หลากหลาย หรือสามารถนำไปประยุกต์ใช้ในการพัฒนาผู้เรียนให้เรียนรู้สาระต่างๆ ได้ดีขึ้น ลึกซึ้งขึ้น สมรรถนะในลักษณะนี้ เป็นสมรรถนะที่มีลักษณะเป็น Content-Free คือ ไม่เกาะติดเนื้อหาหรือไม่ขึ้นกับเนื้อหา ตัวอย่างสมรรถนะประเภทนี้ เช่น การคิดขั้นสูง การทำงานแบบรวมพลัง ทักษะชีวิต สมรรถนะเหล่านี้ สามารถใช้เนื้อหาสาระ ได้ทั้งหมดในการพัฒนา เพียงแต่ว่าสมรรถนะบางสมรรถนะอาจพัฒนาได้ดีกว่าในบางเนื้อหา

ประการที่ 2 สมรรถนะเฉพาะ (Specific Competency) เป็นสมรรถนะเฉพาะวิชา/สาขาวิชา โดยจำเป็น สำหรับวิชานั้นๆ เช่น กลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทยจะมีสมรรถนะเฉพาะวิชา เช่น การพูด ในโอกาสต่างๆ การประพันธ์ กลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะ มีการวางภาพ การปั้น การประดิษฐ์ ทั้งนี้ สาระวิชาต่างๆ จะมีสมรรถนะเฉพาะวิชานั้นๆ เป็นทักษะ ถ้าผู้เรียนฝึกทักษะจนชำนาญจะใช้งานได้ดี และประยุกต์ใช้ได้

อย่างไรก็ตาม สมรรถนะทั้ง 2 ประเภท ต่างมีระดับสมรรถนะตั้งแต่ง่ายไปถึงยาก ซึ่งหลักสูตรจะกำหนดให้ผู้เรียนได้เรียนรู้แบบไต่ระดับไปตามระดับความสามารถของตนเอง เช่น สมรรถนะหลัก

ด้านการคิดอย่างมีวิจารณญาณ คือ การคิดที่มีการใช้วิจารณญาณพิจารณาข้อมูลอย่างรอบด้าน ก่อนการตัดสินใจ การคิดอย่างมีวิจารณญาณสำหรับผู้เรียนในระดับชั้นประถมศึกษาจะเริ่มตั้งแต่ระดับง่าย ๆ คือ สามารถคิดจำแนกข้อมูลที่เป็นข้อเท็จจริง และเป็นข้อคิดเห็นก่อน จึงเพิ่มระดับกว้างและครอบคลุมขึ้น

ทั้งนี้ สมรรถนะที่กำหนดในหลักสูตรฐานสมรรถนะ ประกอบด้วย 5 สมรรถนะหลัก ดังนี้

ข้อที่ 1 การจัดการตนเอง (Self-Management) เกี่ยวกับการเห็นคุณค่าในตนเองและผู้อื่น ตั้งเป้าหมายชีวิตและกำกับตนเอง การจัดการอารมณ์และความเครียด จัดการปัญหาและภาวะวิกฤต การฟื้นคืนสู่สภาวะสมดุล และมีสัมพันธภาพกับผู้อื่นได้ดี

ข้อที่ 2 การสื่อสาร (Communication) เกี่ยวกับการรับและส่งสารบนความเข้าใจ เคารพความคิดเห็นและวัฒนธรรมที่แตกต่าง ตัดสินใจ เลือกใช้สื่อ สร้างสื่อ และกลวิธีการสื่อสารแบบวันภาษาหรืออวัจนภาษาได้อย่างเหมาะสม และรับผิดชอบต่อสังคม ใช้ภาษาไทยได้ดี มีทักษะสื่อสารภาษาอังกฤษ ภาษาที่ 3 สื่อดิจิทัล และสื่อผสมได้เป็นอย่างดี

ข้อที่ 3 การรวมพลังทำงานเป็นทีม (Teamwork and Collaboration) เกี่ยวกับการทำงานร่วมกัน การเป็นสมาชิกที่ดี มีภาวะผู้นำ ใช้กระบวนการกลุ่มแบบร่วมมือ รวมพลัง มีความโปร่งใส ตรวจสอบได้ ประสานความคิด การตัดสินใจร่วมกัน รับผิดชอบร่วมกัน สร้างความสัมพันธ์ที่ดี และขจัดความขัดแย้ง ในสถานการณ์แบบปกติและซับซ้อน

ข้อที่ 4 การคิดขั้นสูง (Higher Order Thinking) เกี่ยวกับการแก้ปัญหา หรือพัฒนาชิ้นงานด้วย นวัตกรรมแปลกใหม่ หรือต่อยอดจากของเดิมให้เหมาะสมต่อการนำไปใช้ได้จริง เปรียบเทียบแหล่งข้อมูลประเมินผลกระทบของปัญหาด้วยวิธีที่เหมาะสม สะท้อนความคิดเกี่ยวกับเนื้อหาและการเรียนจากปัญหา

ข้อที่ 5 การเป็นพลเมืองที่เข้มแข็ง (Active Citizen) เกี่ยวกับการรับผิดชอบต่อในฐานะที่เป็นพลเมืองไทยและโลก เคารพสิทธิตนเองและผู้อื่น กติกา กฎหมาย การมีส่วนร่วมทางสังคม การอยู่ร่วมกับคนอื่น ที่หลากหลาย เห็นคุณค่า ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ การตัดสินใจ สร้างการเปลี่ยนแปลงสังคมที่ยึดความ เท่าเทียมกัน เป็นธรรม ค่านิยม ประชาธิปไตย และสันติวิธี

4. การจัดการเรียนการสอนฐานสมรรถนะ (Competency-Based Instruction) มีมาตรฐานสมรรถนะและจุดประสงค์การเรียนรู้ที่เป็นลำดับ เป็นกรอบในการจัดการเรียนการสอน โดยมีเป้าหมายช่วยพัฒนา ให้ผู้เรียนทำอะไรได้ (ในระดับที่กำหนด) ผู้สอนต้องวิเคราะห์ว่าผู้เรียนจำเป็นต้องรู้อะไรจึงจะช่วยให้ทำสิ่งนั้นได้ การบูรณาการความรู้ข้ามศาสตร์ ผู้เรียนต้องได้รับความรู้ และฝึกใช้ความรู้ในการลงมือทำ รวมถึง การพัฒนาคุณลักษณะการทำให้ประสบความสำเร็จได้ในระดับที่กำหนด ผู้สอนจัดการเรียนรู้เชิงรุก เพื่อให้เกิดการคิด การปฏิบัติ การลงมือทำ และคุณลักษณะที่ได้เรียนรู้ไปใช้ในสถานการณ์ต่างๆ จนเกิดสมรรถนะในระดับที่ต้องการ ผู้เรียนอาจจะใช้เวลาในการเรียนรู้ต่างกัน

5. การวัดและประเมินผลฐานสมรรถนะ (Competency-Based Assessment) เป็นการช่วยให้ เห็นความสามารถที่เป็นองค์รวมของผู้เรียน โดยการทดสอบพฤติกรรมปฏิบัติ (Performance Assessment) ของผู้เรียนตามเกณฑ์ที่กำหนด (Performance Criteria) เน้นการประเมินองค์รวมของสมรรถนะ ด้วยเครื่องมือที่เหมาะสม และประเมินเมื่อผู้เรียนมีความพร้อมที่จะรับการประเมิน หากประเมินผ่านแล้ว ผู้เรียนสามารถก้าวสู่จุดประสงค์การเรียนรู้ขั้นต่อไปได้ หากไม่ผ่านต้องได้รับการสอนซ่อมเสริมจนกระทั่งบรรลุผล ผู้เรียนแต่ละคนจะก้าวหน้าไปตามความสามารถของตนเอง

สรุปได้ว่า หลักสูตรฐานสมรรถนะกำหนดขอบข่ายการเรียนรู้ 5 ด้าน เกี่ยวกับสุขภาพกายและจิต ภาษา ศิลปะและวัฒนธรรม งานและการประกอบอาชีพ คณิตศาสตร์ วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี และสังคมและความเป็นมนุษย์ ทั้งนี้ หลักสูตรกำหนดจุดหมายด้านสุขภาพกายและใจ รู้เท่าทันการเปลี่ยนแปลง มีคุณธรรม จริยธรรม ทำงานร่วมกัน และความฉลาดทางอารมณ์ พร้อมทั้งกำหนดสมรรถนะไว้ ได้แก่ การจัดการตนเอง การสื่อสาร การทำงานเป็นทีม การคิดขั้นสูง และพลเมืองที่เข้มแข็ง สมรรถนะพัฒนา ผ่านการจัดการเรียนการสอน โดยมีการกำหนดกรอบและวัตถุประสงค์สมรรถนะไว้เป็นลำดับขั้นตอน มุ่งเป้าหมายกำหนดสิ่งที่ผู้เรียนต้องทำอะไรได้ การบูรณาการข้ามศาสตร์ การฝึกใช้ความรู้ การลงมือทำ การเรียนเชิงรุก กระบวนการคิด และนำความรู้ไปใช้จริง การเรียนการสอนมีการวัดและประเมินผล แบบองค์รวม เน้นพฤติกรรม ดำเนินการเมื่อผู้เรียนมีความพร้อม เมื่อผ่านจึงเรียนรู้ในลำดับต่อไป ถ้าผู้เรียน ไม่ผ่าน จะต้องมีการสนับสนุนเสริมในขอบข่ายการเรียนรู้ หรือสมรรถนะนั้นๆ ประเด็นข้อมูลในหัวนี้ ผู้เขียน มีความคิดเห็นว่า หลักสูตรสมรรถนะที่จะนำมาใช้เป็นหลักสูตรในการเรียนการสอนในอนาคต เป็นแนวทาง ที่ควรดำเนินการ เพื่อให้ผู้เรียนได้พัฒนาที่เป็นสมรรถนะมากยิ่งขึ้น สอดคล้องกับปัจจุบันและสามารถ นำความรู้ไปใช้ในการดำเนินชีวิตจริง หรือเป็นการเรียนรู้อย่างมีความหมาย

การเปรียบเทียบหลักสูตรแกนกลางและหลักสูตรฐานสมรรถนะ

การเปรียบเทียบหลักสูตรแกนกลางและหลักสูตรฐานสมรรถนะ เป็นการเปรียบเทียบองค์ประกอบของหลักสูตร 5 ส่วน ได้แก่ จุดหมาย สมรรถนะ เนื้อหาสาระ การจัดการเรียนการสอน และการวัดและประเมินผล จากทั้ง 2 หลักสูตร เพื่อให้เห็นถึงความเหมือนและความแตกต่างกัน ดังตารางที่ 1 ดังนี้

ตารางที่ 1 การเปรียบเทียบหลักสูตรแกนกลางและหลักสูตรฐานสมรรถนะ

หลักสูตรแกนกลาง	หลักสูตรฐานสมรรถนะ
จุดหมาย ได้แก่ คุณธรรม จริยธรรม คุณลักษณะ วินัย การสื่อสาร การคิด การแก้ปัญหา ทักษะ ชีวิต รักความเป็นไทย และจิตสาธารณะ	จุดหมาย คือ สุขภาพกายและใจที่ดี รู้เท่าทัน การ เปลี่ยนแปลง คุณธรรม จริยธรรม ทำงานร่วมกัน และความฉลาดทางอารมณ์
สมรรถนะ ได้แก่ การสื่อสาร การคิด การ แก้ปัญหาทักษะชีวิต และการใช้เทคโนโลยี	สมรรถนะ คือ การจัดการตนเอง การสื่อสาร การ ทำงานเป็นทีม คิดขั้นสูง และพลเมืองเข้มแข็ง
เนื้อหาสาระ 8 กลุ่มสาระ ได้แก่ ภาษาไทย คณิตศาสตร์ วิทยาศาสตร์ สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม สุขศึกษาและพลศึกษา ศิลปะ การงานอาชีพ และ เทคโนโลยี และ ภาษาต่างประเทศ	เนื้อหาสาระ 5 ด้าน ได้แก่ สุขภาพกายและจิต ภาษา ศิลปะและวัฒนธรรม งานและการประกอบ อาชีพ คณิตศาสตร์ วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี และสังคมและความเป็นมนุษย์
การจัดการเรียนการสอนดำเนินการตาม มาตรฐานการเรียนรู้ ตัวชี้วัดที่กำหนดไว้ใน	การจัดการเรียนการสอนดำเนินการตามกรอบ และวัตถุประสงค์ของสมรรถนะที่กำหนดเป็น ลำดับ เพื่อตอบว่าผู้เรียนทำอะไรได้ เน้นการ

หลักสูตร เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ และใช้กระบวนการเรียนรู้ ที่หลากหลาย	บูรณาการข้ามศาสตร์ การฝึกปฏิบัติ เรียนแบบเชิงรุก การคิดขั้นสูง และการนำสิ่งที่เรียนไปใช้ได้จริง
การวัดและประเมินผลกำหนดในระดับชั้นเรียน สถานศึกษา โดยใช้วิธีการที่หลากหลายว่า ผู้เรียนบรรลุตัวชี้วัดหรือไม่ รวมถึงดำเนินการระดับ เขตพื้นที่การศึกษา และประเทศ	การวัดและประเมินผลผู้เรียนแบบตรวจสอบ พฤติกรรมแบบองค์รวม ดำเนินการเมื่อผู้เรียน มีความพร้อม เมื่อผ่านจึงสามารถเรียนลำดับถัดไป มีการสอนซ่อมเสริม เมื่อผู้เรียนไม่ผ่าน

จากตารางที่ 1 สรุปได้ว่า หลักสูตรแกนกลางและหลักสูตรฐานสมรรถนะทั้ง 4 องค์ประกอบที่นำมาเปรียบเทียบมีทั้งส่วนที่เหมือนกันบ้าง และแตกต่างกันเป็นส่วนใหญ่ โดยที่หลักสูตรฐานสมรรถนะจะเน้นการพัฒนาสมรรถนะให้กับผู้เรียนโดยตรง เนื้อหาสาระน้อยลง ขณะที่หลักสูตรแกนกลางยึดเนื้อหาตัวชี้วัดเป็นหลัก

บทสรุป

ปัจจุบันประเทศไทยใช้หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 ในผู้เรียนระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน ตั้งแต่ชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 ถึงชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 โดยกำหนดให้ผู้เรียนทุกคนจะต้องเรียนเหมือนกันทั่วประเทศ มีแตกต่างบ้างบางส่วนของหลักสูตรสถานศึกษา ซึ่งมีการสะท้อนปัญหาจากการใช้หลักสูตรจำนวนหนึ่ง เช่น มีเนื้อหาสาระมากเกินไป การเรียนการสอนเน้นเนื้อหา กำหนดชั่วโมงเรียนจำนวนมาก ขาดความยืดหยุ่นตามบริบทและสถานศึกษา เป็นต้น นอกจากนั้น เป็นหลักสูตรที่เข้ามาแล้วเป็นเวลานาน อาจมีการปรับปรุงบ้างเล็กน้อย แต่ส่วนใหญ่ยังยึดกรอบโครงสร้างเดิม อย่างไรก็ตาม เมื่อสังคม ยุคสมัย สถานการณ์เปลี่ยนไป หลักสูตรที่ใช้ในปัจจุบันและการเรียนการสอนไม่สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลง การใช้ชีวิตต้องเน้นทักษะ หรือสมรรถนะมากขึ้น การเรียนรู้ต้องนำไปสู่การใช้ได้จริงในการดำเนินชีวิต ด้วยเหตุนี้ จึงจำเป็นต้องมีการปรับปรุง หรือพัฒนาหลักสูตรเดิม คือ หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 เป็นหลักสูตรใหม่ เรียกว่า หลักสูตรฐานสมรรถนะ ทั้งนี้ ผู้เขียนอยู่ในฐานะที่เกี่ยวข้องกับการศึกษา จึงมีความสนใจที่จะศึกษา ทำความเข้าใจ วิเคราะห์ สังเคราะห์ เสนอมุมมอง และเปรียบเทียบระหว่าง 2 หลักสูตร ตามองค์ประกอบของหลักสูตร ได้แก่ จุดหมาย สมรรถนะ เนื้อหาสาระ การจัดการเรียนการสอน และการวัดและประเมินผล เพื่อให้เข้าใจครอบคลุมถึงองค์ความรู้ภาพรวมที่เกี่ยวข้องทั้งหมดและ ให้เห็นถึงความเหมือนและความแตกต่างของ 2 หลักสูตร จึงได้ข้อสรุปในภาพรวมตามมุมมองผู้เขียนว่า สมรรถนะ เป็นความรู้ ความสามารถ ทักษะ เจตคติของแต่ละบุคคลที่จะนำไปใช้ในการปฏิบัติงานนั้นให้ประสบผลสำเร็จ ซึ่งมีความสำคัญและจำเป็นที่ต้องพัฒนาให้กับผู้เรียนในยุคปัจจุบัน ขณะเดียวกันเมื่อนำ ทั้ง 2 หลักสูตรมาเปรียบเทียบกัน จะเห็นว่ามีส่วนเหมือนกันบ้าง และส่วนที่แตกต่างกันมากพอสมควรตาม 4 องค์ประกอบ โดยหลักสูตรสมรรถนะมีความต่างที่เน้นการพัฒนาสมรรถนะให้กับผู้เรียนโดยตรง เนื้อหาสาระน้อยลง และยึดสมรรถนะเป็นกรอบการพัฒนาการเรียนการสอนให้กับผู้เรียน ทั้งนี้ ปัจจุบันหลักสูตรฐานสมรรถนะยังอยู่ในขั้นตอนทดลองใช้ เพื่อให้หลักสูตรมีความสมบูรณ์ยิ่งขึ้น เมื่อนำมาใช้ในการจัดการเรียน การสอนจริง ย่อมส่งผลให้ผู้เรียนเกิดสมรรถนะตามเจตนารมณ์ที่

ต้องการให้เกิดขึ้นกับผู้เรียนในหลักสูตรฐานสมรรถนะ นอกจากนั้น ขณะที่ใช้หลักสูตรเดิมในการจัดการเรียนการสอน ผู้สอนสามารถจัดการเรียนการสอนเน้นที่สมรรถนะได้เพื่อให้ผู้เรียนเกิดสมรรถนะเพิ่มขึ้น รวมถึงเตรียมความพร้อมทั้งผู้สอนและผู้เรียน เพื่อใช้หลักสูตรฐานสมรรถนะในอนาคตที่จะมีการนำมาใช้ในการจัดการเรียนการสอนอันใกล้

เอกสารอ้างอิง

- กระทรวงศึกษาธิการ. (2551). *หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย.
- _____. (2553). *นิยามคำศัพท์หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย.
- _____. (2557). *แนวปฏิบัติการวัดและประเมินผลการเรียนรู้ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย.
- _____. (2562). *เข้าใจสมรรถนะอย่างง่าย ๆ ฉบับประชาชนและเข้าใจสมรรถนะอย่างง่าย ๆ ฉบับครูผู้บริหาร และบุคลากรทางการศึกษา*. กรุงเทพฯ: เซ็นจูรี.
- _____. (2562). *แนวทางการพัฒนาสมรรถนะผู้เรียนระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน*. กรุงเทพฯ: เซ็นจูรี.
- กลุ่มนิเทศติดตามและประเมินผลการจัดการศึกษา สพป. นครปฐม เขต 2. (2564). *หลักสูตรฐานสมรรถนะ*. (ออนไลน์) (สืบค้นเมื่อ 7 กันยายน 2564). จาก <http://chaisri-nites.hi-supervisory5.net/home/smrthna>
- ชัยวัฒน์ สุทธิรัตน์. (2559). *การพัฒนาหลักสูตร ทฤษฎีสู่การปฏิบัติ* (พิมพ์ครั้งที่ 5). กรุงเทพฯ: วีพริ้นท์.
- เดลินิวส์ออนไลน์. (ม.ป.ป). *ขงปรับแผนทดลองใช้หลักสูตรฐานสมรรถนะ*. (ออนไลน์) (สืบค้นเมื่อ 7 กันยายน 2564) จาก <https://www.dailynews.co.th/news/155832>
- เทือน ทองแก้ว. (2550). *สมรรถนะ (Competency): หลักการและแนวปฏิบัติ*. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนดุสิต.
- อามร บัวศรี. (2542). *ทฤษฎีหลักสูตร การออกแบบและพัฒนา* (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ: ธนอักษรพิมพ์.
- อามรศักดิ์ คงสวัสดิ์. (2550). *Competency ภาคปฏิบัติ เขาทำอย่างไร* (พิมพ์ครั้งที่ 4). กรุงเทพฯ: ส.ส.ท.
- ประจักษ์ ทรัพย์อุดม. (2550). *แนวทางการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ด้วย Competency*. กรุงเทพฯ: ศิริวัฒนาอินเตอร์พริ้นท์.
- วิชัย วงษ์ใหญ่. (2554). *นวัตกรรมหลักสูตรและการเรียนรู้สู่ความเป็นพลเมือง*. กรุงเทพฯ: อาร์แอนด์ปรี้นท์.
- สัจด์ อุทรานันท์. (2530). *ทฤษฎีหลักสูตร*. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สมาน อัครภูมิ. (2549). *การบริหารการศึกษาลสมัยใหม่: แนวคิด ทฤษฎี และการปฏิบัติ*. อุบลราชธานี: มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี.
- สำนักงานคณะกรรมการข้าราชการพลเรือน. (2547). *การปรับใช้สมรรถนะในการบริการทรัพยากรมนุษย์*. เอกสารประกอบการสัมมนาเรื่องสมรรถนะของข้าราชการ. กรุงเทพฯ: สำนักงานข้าราชการพลเรือน.

- สุกัญญา รัศมีธรรมโชติ. (2549). *แนวทางการพัฒนาศักยภาพมนุษย์ด้วย Competency*. (พิมพ์ครั้งที่ 3). กรุงเทพฯ: ศิริวัฒนาอินเตอร์พริ้นท์.
- สุเทพ อ่วมเจริญ. (2555). *การพัฒนาหลักสูตร: ทฤษฎีและการปฏิบัติ*. นครปฐม: มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- สมิตร คุณานุการ. (2550). *หลักสูตรและการสอน* (พิมพ์ครั้งที่ 3). กรุงเทพฯ: ชวนชม.
- อาภรณ์ ภูวิทยาพันธ์. (2551). *กลยุทธ์การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์*. กรุงเทพฯ: เอช อาร์ เซ็นเตอร์.
- อานนท์ ศักดิ์วีระชัย. (2547). *แนวคิดเรื่องสมรรถนะ Competency: เรื่องเก่าที่เรายังหลงทาง*. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- David McClelland, C. (1973). Testing for Competence Rather Than for Intelligence. *American Psychologist*, 28(1), 1-14.
- Good, C. V. (1973). *Dictionary of Education*. (3rd ed). New York: McGraw Hill.
- Oliva, F. P. (1992). *Developing Design and Curriculum*. Toronto: Little, Brown & Company Limited.
- Saylor, J. G., & Alexander, W. M. (1974). *Planning Curriculum for School*. New York: Holt, Rinehart and Winston.
- Taba, H. (1962). *Curriculum Development Theory and Practice*. New York: Harcourt, Brace & World, INC.
- Tyler, R. W. (1949). *Basic Principles of Curriculum and Instruction*. Chicago: The University of Chicago Press.
- _____. (1971). *Basic principles of Curriculum and Instruction*. Chicago: The University of Chicago Press.